

MERT SZÜKSÉGES MEGÚJULNI! PARADIGMAVÁLTÁS AZ ÓVODAI ZENEI NEVELÉS DALANYAGÁBAN

József RÉVÉSZ¹, Pálfi Krisztina RÉVÉSZNÉ²

ABSTRACT

Due to the ideas of The Enlightenment, the current began at the end of the 18th century, which sent the attention of the advanced thinkers of the era towards the lower social class's intellectual life, and that yielded the movement of compiling folk traditions and rescue across Europe within a short time. Herder's thought that the lower degree of civilization of people does not preclude genuine and valuable creation of poetry, for the peoples of Eastern Europe it is associated with the ideas of national independence and social freedom. However at the same time the claim occurred to the determining educators of the era soon, that this still unknown folk music substance could be involved to the everyday life of the education. The results of the folk music research modified the paradigms of the musical upbringing of early childhood. The aim of this research is the change of the paradigms of the kindergarten musical education, based on examining the song substance used in these institutions.

Keywords

kindergarten education history, music pedagogy, kindergarten's songs, methodology of Zoltán Kodály and Katalin Forrai, changing paradigms

BEVEZETŐ

A Brunsvik Teréz által alapított óvodáktól kezdve több mint egy évszázad telt el addig, amíg kialakult és megvalósult egy mára már természetesnek mondható paradigma, miszerint a magyar gyermeknek ne csak az anyanyelve, de zenei öröksége is magyar legyen. A kezdeti német nyelvű daloktól, Bezerédi munkásságától kezdve a felvilágosodás eszméinek hatására megindult egy folyamat, mely a korszak nagy gondolkodóinak figyelmét az alsóbb népréteg szellemi kincsei felé irányította. Ugyanakkor a korszak meghatározó pedagógusaiban hamar felmerült az igény, hogy ezt a mindeddig ismeretlen népzenei anyagot bevonják az oktatás mindennapjaiba. A népzene kutatás eredményei megváltoztatták a kisgyermekkor zenei nevelésének paradigmáit. Kis Áron, és Bartalus István gyűjteményes könyveitől eljutottunk Bartók, és Kodály hatalmas népzenei anyagáig. Ez, a magyar dal korszaka máig ható paradigmának tekinthető. A Kodály Zoltán által képviselt koncepció az 1920-as években megjelenő, illetve már ekkorra kiforrott zenepedagógiai elvekhez (Émile Jaques-Dalcroze és Fritz Jöde) hasonlóan reform zenepedagógiaként értelmezhető, és nemcsak a reformpedagógiai mozgalomhoz, de azon belül a századelőn különösen elterjedt művészpédagógiai irányzatokhoz is kapcsolható. Ha a Kodály-módszert ekként értelmezzük, adódik a lehetőség annak tovább

¹ Révész József tanársegéd Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, revesz.jozsef@uni-sopron.hu

² Révészné Pálfi Krisztina művésztanár Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, palfi.krisztina@uni-sopron.hu

gondolására, fejlesztésére a mai megváltozott társadalmi viszonyokhoz alkalmazkodó lehetőségeinek a kidolgozására. Ebben a felfogásban a Kodály reformokat nem tekinthetjük lezártaknak és befejezettnek. Egy kérdőíves kutatás során felmértük, hogy a Magyarország óvodáiban jelenleg alkalmazott és országosan elfogadott, Kodály Zoltán útmutatása alapján készült Forrai Katalin: Ének az óvodában szöveggyűjtemény dal anyaga és módszertani megközelítése mennyiben alkalmazható a mai magyar óvodák mindennapos zenei nevelésének alapjaként.

Az óvodai zenei nevelés irányzatai a 19. században

Az 1828-ban alapított első magyar óvodától több mint egy évszázad telt el addig, míg az 1940-es években végre megvalósult az a ma már természetes követelmény, hogy a magyar gyermeknek ne csak az anyanyelve, de a zenei anyanyelve is magyar legyen. Három alapvető vonás olvasható ki ennek a korszaknak zenei neveléséből. Az ének elsősorban az erkölcsi tanulságok nyújtása céljából töltött be fontos szerepet. Mindez arra szolgált, hogy az óvodás élményszerű formában sajátítsa el erkölcsi ismereteket, elveket, szabályokat. Már ekkor is felismerték a zene hangulatkeltő, jókedvet, elmélyülést keltő, érzelmekre ható tulajdonságát. Az óvodai éneklés a „kedélyképzést” szolgálja. Ugyanakkor már ekkor foglalkoztatta az óvodai vezetőket a gyermekszerű énekek kiválasztásának problémája. Brunsvik Teréz óvodáiban még német nyelven énekeltek. A krisztinavárosi óvoda 1830-i leltárában a tanító rendelkezésére álló 9 könyv között 3 énekgyűjtemény található.³ közülük kettőt még nem sikerült azonosítani: „Härings musikalisches Volksschulen Gesangbuch” és „Nässers Lieder zum Singen”. [19] Azonosítható, de nem fellelhető a harmadik gyűjtemény „Nägeli’s Singstücke. Valószínűleg 1810-ben jelent meg Zürichben. Felvetődik a kérdés, mi az oka, hogy első óvodai daltörténeti korszakunkban végig, még az 1870-es években is hazai óvodáink nagy részében még jelen volt a német nyelvű dal? Ennek alapvető oka az, hogy városaink lakosságának zöme ez idő szerint német anyanyelvű volt, azon kívül az óvodákba éppen a német anyanyelvű jómódú réteg gyermekei jártak. 1836-ban alakult meg a Kisdédóvó Intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület. Terveik között az új óvodák szervezése és az óvodai hálózat kiterjesztése mellett az is szerepelt, hogy a gyermekekben a nemzeti érzést, a magyar nemzethez való tartozás tudatát kialakítsák. Szentkirályi Móricz 1837-ben, „A kisdédóvó intézetekről” című füzetében az óvoda belső életét bemutatva kiemeli, hogy milyen fontos szerepe van az óvodai nevelésben az éneknek. Állítja, hogy a gyermekek legszívesebb mulatsága az éneklés, de problémának tartja, hogy magyar nyelvű, rendesen szerkesztett ének könyvük nincs. Az első hazai kiadású óvodai énekeskönyv az 1830-as évek végén jelent meg, magyar és német nyelvű dalokkal. 1839-ben jelent meg Varaga Péter, a pesti belvárosi óvoda vezetőjének könyvecskéje Nefelejts címmel, melyben azokat a verseket, és dalokat adja közre, melyeket a rá bízott gyermekeknek szokott tanítani. A könyvben nincs kotta, nyilvánvalóan a német szövegek eredeti dallamaira énekeltek. Az első kottás gyermekdaloskönyv Bezerédi Amália műve, a Flóri könyve volt. Kodály Zoltán: „Zene az óvodában” című munkájában a következőt írja Bezerédiről, és könyvéről: „Ez a rendkívüli asszony, aki előkelő neveltetése szellemében, romantikus német novellákat írt és németül jobban tudott, mint magyarul: kislányát mégis magyar versekkel, dalokkal nevelte. Ezekből lett a könyv [...] A könyv 25 dallama közül csak 4 van valamennyire kapcsolatban a magyar hagyománnyal, öneket legalább a ritmusa magyaros. A többi idegen, gyenge dallam.” (Kodály 1941:12) [15] Ugyanakkor jól megfigyelhető Bezerédi Amáliának az a törekvése, hogy magyaros jelleget adjon egy-egy dalnak azzal, hogy verbunkos-bokázó kádenciával látta el az utolsó sort. Három helyen található ilyen záradék, az 1, 5 és 8. számú dalokban. [20] A dalanyag összeállításának módját két okra lehet vissza-

³ Közölte: Zibolen: Óvodai hétköznapiak 212.

vezetni. Egyrészt a néphagyomány fontosságát a kor még nem ismerte fel. Ezért Bezerédi úgy vélekedhetett, ha már iskolát állít a falusi gyermekeknek, ott valami másra, jobbra kell őket tanítani, mint amit amúgy is tudnak. [16] Ugyanakkor hiába volt meg az igény a magyar, vagy magyaros énekekre, megfelelő gyűjtemények hiányában nem állt rendelkezésre a megfelelő minőségű és mennyiségű dalanyag. Az a törekvés, hogy a magyar dal - akkor még csak feltételezett - magyarságtudatot erősítő hatása miatt bekerüljön az óvodák zenei nevelésének mindennapjaiba, folyamatosan jelen volt hazai óvodáink első, 1828, és 1869 közötti időszakában. Ekkor még magyarul, és németül is énekeltek a gyermekek. De az a tendencia, melyet Flóri könyve indított el, követőkre talált. Számos kiadvány jelent meg a következő években. Ezek közül a legfontosabbak:

Wargha István: Terv a kisdedóvó intézetek terjesztése iránt a két magyar hazában. (1843 Pest) A függelékben közölt 4 dal mindegyike németes lejtésű. Ugyanezt a négy dalt közölte Kacs-kovics Lajos: Közlemények a kisdedóvás és elemi nevelés köréből című kiadványában (1843 Buda). Aki viszont a verseket fordította-írta, az magáévá téve a Terjesztő Egyesület „nemzeti-esítő” szándékát belefogalmazta a reformkor nagy gondolatát (széthúzás helyett nemzeti egység) az egyik dalszövegbe, a „Tavaszi dal” második szakaszába: Nyíljék az észnek tavasza, /Tűnjék el minden homály,/ Fényljék az egység napja/ Az édes magyar hazán. [21]

Lukács Pál: Daloskönyvecske (1840), Kis lant (1846), Kis furulya (1858), Kis czipora (1860), végül a Kis dalos (1860)

Lukács könyvecskéiben is ugyanaz a tarka tematikus tartalom található, egyaránt fellelhetők benne imádságok, erkölcsi és magatartási szabályok, és játékdalok.

Ezek alapján három közös pontot emelnénk ki.

- A szerzők felismerték az ének az érzelmeket kedvezően befolyásoló hatását az óvodai nevelésben. „*A szívképző eszközül célszerűen az éneklés is használtatik, mely az érzelmeket lágyítja, finomítja, a szép és fenséges iránti vonzalmat melegíti, s a buzgóságnak valami jó irányzatú kihatást szerez.*” (Wargha 184:147) [25]

- Mindegyik ebben a korban kiadott énekeskönyv fontos és elérendő célnak tartotta a magyarságtudat erősítését.

- Egyik alkotó sem ismerte fel a magyar népzene nemzetformáló hatását, hiszen ezek megfelelő források hiányában nem is voltak számukra elérhetőek.

A magyar óvodák első, 1828-1869 közötti időszakának dalai tehát magyarul, és németül hangzottak. A különféle eredetű dalok békésen megfértek egymás mellett. Azonban a kor pedagógiai szokásai, elvárásai, módszerei nem igényelték a kreativitás fejlesztését, a fogalom is nevelés tudománya számára ismeretlen volt.

A népzene kutatás kezdetei, népi, vagy népies

A Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság felhívásainak hatására, a gyűjtők figyelme egyre inkább a népköltészet felé irányult. Már a 19. sz. elejétől készültek dallamgyűjtemények. Ezek azonban nem tudományos elvárások alapján készültek. Inkább a maguk, és a környezetük által ismert dalokat jegyezték le, a parasztság daltudását kisebb mértékben vizsgálták. Ennek következtében a dalok igen nagy része nem tartozik a mai értelemben vett népdalok sorába, a dalok lejegyzése nem mindig megbízható. A hiányosságok ellenére ezek a gyűjtemények fontos dokumentumai a dallamtörténeti kutatásnak, mert képet adnak – főleg a polgárságnál, kisebb mértékben a parasztságnál - elterjedt dallamokról, akár eredeti népdalok, akár műdalok.

A legfontosabb gyűjtemények:

Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek (1813; nyomtatásban 1953)

Kis Áron: Magyar gyermekjáték-gyűjtemény (1891)

Almás Sámuel ötkötetes kézirata (1823-1870 között készült; két kötetet elveszett)

Arany János népdalgyűjteménye (1874; megjelent 1952-ben, Kodály Zoltán, és Gyulai Ágost gondozásában)

Bartalus István: Magyar népdalok. Egyetemes gyűjtemény 7. kötet, 1873 – 1896, zongorakísérettel.

Mindez azonban csak a saját daltudás rögzítése, a használt dallamok gyakorlati célú följegyzése volt, a népdal ebben csak öntudatlanul és megkülönböztetés nélkül szerepelt. Ez alól talán csak Kis Áron kötete képez kivételt. Ugyan már az 1830-as évek végén felmerült az igény: magyar dalokat énekeljenek a gyerekek, mégis Kis Áron volt az, aki a magyarországi elemi népiskolák tanítóinak 1883-i országos gyűlésén javasolta: össze kell gyűjteni az ország területén élő gyermekjátékokat; le kell írni a játékok lefolyását, a kísérő verseket, mondókat, dallamokat. A vallás-és közoktatásügyi miniszter 1885. május 12-én jóváhagyta a tervet, s az 1880-as évek végére az ország 48 megyéjéből 215 tanító küldött be játék-, szöveg- és dallamleírást. A beküldött anyag szerkesztését Kiss Áron végezte, a dallamokat Bartalus István vizsgálta át, és Sztankó Béla rendezte sajtó alá, hozzácsatolva a korábbi néprajzi gyűjtésekben fellelhető gyermekjátékokat is. [22] Ez az 1891-ben kiadásra kerülő munka olyannyira korszakalkotó, és fontos, hogy Kodály Zoltán így ír róla: minden lapjáról árad a magyar gyermek friss életkedve, humora és eredetisége, a népköltészet tiszta levegője. [17] Egy másik helyen ekképp vélekedik: Kiss Áron játékkönyve – amit minden tanítónak kezébe kellene adni – a magyar gyermek elveszett paradicsomának emlékét őrzi. [18] A tudományos igényű gyűjtés a századforduló körül kezdődött. Vikár Béla 1890 és 1910 között hatalmas mennyiségű szöveget gyűjtött, hiteles lejegyzésben 1895-től elsők között Európában, a fonográfot használta a népzene rögzítésére; felvételeivel díjat nyert a párizsi milleniumi kiállításon. Vikárt követően még Bartók, és Kodály előtt gyűjtött és publikált Seprődi János, a kolozsvári református kollégium latin és magyar szakos tanára. Kiváló zenei képzettséggel rendelkezett. Gyűjtése jobb Bartalusnál, lejegyzései átmenetet jelentenek Bartalus, illetve Bartók és Kodály első, vázlatos közlései között: ő is érezteti már a parlandót, de még messze van a későbbi, fonográflejegyzés hitelességétől. [1] Döntő fordulatot azonban Kodály, és Bartók tevékenysége jelentett. 1905-től főleg 1918-ig nagyarányú gyűjtéseket végeztek. A zeneszerzői célkitűzéshez később egyre elmélyültebb tudományos érdeklődés társult. Az anyag mennyisége tudományos rendszerezést igényelt, ez vetette meg a magyar népzene tudomány, valamint a szlovák, és román gyűjtéseknek köszönhetően az összehasonlító népzene tudomány alapjait. Kettőjük munkásságát egészítették ki Szabolcsi Bence összehasonlító és zenetörténeti kutatásai. Kodály: A Magyar népzene (1937) bevezetésében szögezte le azokat a feladatokat, amelyeket egy falu életének teljes leírásával kell megoldani. A feladatra először Vargyas Lajos vállalkozott (1941), utána Járdányi Pál (1943), majd Halmos István (1959). A harmincas évektől napjainkig tartó időszak néhány kiemelkedő személyisége még Veress Sándor, Domonkos Pál Péter, és Lajtha László. A Magyar Népzene Tára sorozatának kiadását 1951-től kezdték meg Járdányi Pál új alapelveken alapuló rendszerezése alapján. A sajátos magyar jelleget azonban még nem fedezték fel ekkoriban dalainkban szakembereink. Inkább szövegükben láttak valamiféle sajátos hazai hagyományt. Ami a dallam magyarságát illeti, egyrészt a verbunkos stílust, másrészt a népies műdalt tekintették követendő példának. Az 1893-ban megjelent Daloskönyv (Kiss Áron, Péterfy Sándor, Pósa Lajos, Tihanyi Ágost) 137 dallamot tartalmaz, de ezek egyike sem származik Kiss Áron Magyar gyermekjáték-gyűjteményéből. A szerkesztők ezt azzal indokolják, hogy a dalok hangterjedelme nagyobb, mint amit egy 3-6 éves korú gyermek hangja elbír, másrészt a „szöveg majdnem kivétel nélkül erotikus vonatkozásokkal van tele” A népi dallamok helyett költött, kis hangterjedelmű dalok találhatóak. A szerkesztők szándéka az volt, hogy a népdal maradjon meg a maga eredeti teljességében a

népnel, és az óvodák számára gondoskodjanak olyan dalokról, melyek a népdalok motívumaiból kialakítva, mint dallam, mint szöveg tekintetében alkalmasak a gyermekek fejlesztésére. A kor pedagógusai ekkor még nem ismerték fel népzeneinknek azt az alapvető vonását, hogy a magyar dalban a szöveg, és a dallam tökéletes egységet képez, a dallamvezetés teljes egységben követi a magyar nyelv sajátos fordulatait. Ugyanakkor Székely Gáborné, 1901-ben megjelent „Dalok és játékok tanítása az óvodában” című módszertani könyvében olyan tanítási, és nevelési elveket fogalmazott meg, melyek ma is követendő példaként értékelhetők.

- A gyermekbe a dalt és annak szeretetét öntudatlanul kell bevinni.

- Az óvónő vezesse, irányítsa az a gyermekek közös énekét.

- Ajánlatos önállóságra szoktatni a gyermekeket. Nem helyes ugyanis, ha a gyerek „mindig kész hangot kap a szájába, melyet gondolkodás nélkül visz tovább. És ez örökös utánzásra szoktatja, mi által a gyermek önálló felfogást sohasem nyer.”

- Az óvodai énekek szövegének, dallamának megtanítása egyszerre történjen.

Kiemeli a dalnitás különböző változatos, és színes módzatait, úgymint, mesével, rajzolásal, társalgási játékkal, képi szemléltetéssel, teret adva az egyéni, vagy csoportos kreativitásnak.

A magyar népdal korszaka, a máig ható paradigma

Kis Áron korszakalkotó felismerése volt, hogy az országban össze kell gyűjteni azokat a gyermekdalokat, amelyeket falun, a nép gyermekei énekelnek, és azokat kell tanítani. Az óvoda és az iskola számára csak így menthetik meg az igazi magyar hagyományt, szellemi kincset. A tanítók által összegyűjtött mondóka- és dalanyagot ő rendezte sajtó alá. A későbbi, ún. millenniumi korból sok írásbeli feljegyzés maradt ránk, amely elvben hangoztatja ugyan a magyar zenei nevelés fontosságát, de ha a dalokat megvizsgáljuk, azt találjuk, hogy azok mind német hatás eredményei. Még az 1893-ban megjelenő Verseskönyv is csak elvében magyar, valójában „magyarkodó”. A következő évtizedek sovíniszta irredenta szövegű, gyenge tandallamainak virágzásakor villámcsapásként hatott Kodály Zoltán: Zene az óvodában című tanulmánya (1941). Ebben kemény szavakkal bírálta a magyartalan, művészietlen óvodai tananyagot. A kicsinyek zenei nevelése Kodály útmutatása alapján vált közérdekű tudományos feladattá. [23] A Kodály által megfogalmazott reformprogram folytatásaként jelent meg 1951-ben az „Óvodai énektanítás” című módszertani kézikönyv, Barát Istvánné, Forrai Katalin, és Oláh Zsuzsanna munkájaként. E kötet második része dalgyűjtemény, mely fokozatos nehézségi sorrendbe szedve 200 dalt tartalmaz. Nagy részük Kodály –gyűjtés, kisebb részük orosz, szlovák, lengyel, bolgár, zömükben népi eredetű dal, melyek szövegét Weöres Sándor fordította, valamint számos értékes óvodai dal Kodály dallamainak és Weöres verseinek ötvöződéséből. Forrai Katalin a későbbiekben, mintegy összegzésként adta ki 1974-ben „Ének az óvodában” című terjedelmes munkáját. A mai napig az óvodai zenei nevelés alapműve, mely egy módszertani részt követően összesen 330 mondókát és dalt közöl rendkívül jól, és átfogóan rendszerezve. Az egyik leginkább kreatívnek tekinthető zenei műfajt a népzenei tekinteti nevelési alapnak, hiszen nincs más olyan zenei forma, ahol a különböző variánsok, formák és az ahhoz szervesen tartozó mozgások, táncok, népszokások és hagyományok olyan széles lehetőségét kínálják az egyéni változatos megjelenési formáknak.

Napjaink zenei nevelésének főbb feladatai, általános irányelvei

A zenei nevelés minden területén érvényesek Kodály Zoltán sokszor hangoztatott gondolatai, irányelvei. A zene hatása olyan emberformáló erő, amely kihat az egész személyiségre. Az értékes zene fogékonnyá teszi az embert a szép befogadására, formálja ízlését, emberi magatartását. A zenei nevelést fontos már a születéstől elkezdni. A szülői ház, a bölcsőde és az

óvoda feladata, hogy a gyermeket tervszerűen fejlessze és érdeklődővé tegye a zene iránt. Minden népzenei nevelésének a saját néphagyományából kell kiindulnia, a nyelv és a dallam itt tökéletes egységet alkot. A kis zenei formákon keresztül kell elérkeznie a világirodalom remekeihez. A gyermekdalok, mondókák mellett a művészi értékű komponált zene is a nevelés anyaga. Kodály az éneklést tartotta az aktív zenélés legtermészetesebb módjának és a hangszertanulás előkészítőjének is. Neveléssel az éneklés mindenkinek örömet szerez, belőle társas éneklés, társas zenélés virágozhat ki. Kodály sokszor hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a zenei elemeket közvetlen, élő zenével kell megtanulni, tehát az énekelt, hangszeren eljátszott anyag legyen a szemléltető eszköz a zenei törvényszerűségek leszűréséhez. A verbálisan betanult szabályok, kifejezések, zenei tapasztalás nélkül értelmetlenek. Egy nép zenei kulturáltságát jelenti, ha a „zene mindenkié”. A műveltséghez a zenei analfabetizmus felszámolása is hozzátartozik. A kottaírás, - olvasáshoz olyan tervszerűen felépített nevelési és módszert kell találni, ami egyszerű és mindenki számára megtanulható. Kodály zenét művelő, zenét élvező és értő magyar közönséget akart kiművelni. Ezért tartotta szükségesnek a zenei nevelést már kisgyermekkortól kezdeni, és folytatni egészen a felnőtté válásig. [2] A zenei nevelés erőteljesen befolyásolja a gyermek általános fejlődését, a különböző benyomások egymással összefüggésben hatnak rá. *„A zenei nevelés „áttételes hatása” a különböző képességekben mutatkozik meg, ugyanígy más képességek alakulása hat a gyermek zenei fejlődésére is.”* (Forrai, 2009:12) [3] A zene közvetlenül váltja ki az érzelmeket, ezért is elengedhetetlen része az óvodai nevelésnek. A hangmagasság, a ritmus és a mozgás fizikai ingerek, mégis összehatásukban lelki jelenséggé, pozitív viszonyulássá, örömmé válnak. A gyermek érzékenységét, fogékonyságát fejleszti a dalok éneklése, vagy meghallgatása. A szerepvállalás pedig színessé teszi érzelemlátását. Zenehallgatásnál, ha nem is érti a szöveget, átérzi a dallam hangulatát: szomorúságát, humorát és a feszültségoldást. Később ezeknek felidézését újra szeretné átélni. [4] A zenei nevelés hat a gyermek értelmére is. A zenei fogalompárok megértése pontos megfigyelést kíván. A különböző módon szemléltetett fogalompárokban fel kell ismerni a közös lényeges vonásokat. Az összehasonlítás értelmi folyamata ugyanúgy megy végbe, mint egyéb foglalkozások alkalmával. A zenénél azonban a megértést nem kell szavakba foglalni, az cselekvéssel is kifejezhető. (Pl., ha a gyermek mély hangot hall, leereszti, ha magasat, akkor felemeli a kezét.) A művészetben áttételes a megismerés és a megértés. Az elvont gondolkodás, a fogalmak „megértése” áttevődik a képzeletre, a belső képekre és a „megérezésre”. Például beszélünk a dal „elejéről” és „végéről”, ami térbeli elképzelést igényel, de azt a gyermek még kottában sohasem látta leírva, így az elhangzás közben az időtartamon kell megéreznie a dal elejét és végét. A hangmagasságok térbeli szemléltetése a későbbi zenei írás-olvasás előkészítése. A hang azonban nem magas vagy mély, hanem rezgése gyorsabb vagy lassabb, tehát az időben terjedő hangrezgést tesszük át térre. Később ez a „kondicionált reflex” lesz segítségére a gyermeknek a kottaolvasásnál. [5] A gyermek emlékezetét fejleszti a dalok és játékok megtanulása is. A nagyobbaknál a figyelem szándékossága is erősíti az emlékezést és a gyorsabb tanulást. A szöveg összefüggését megértve gyorsabban tanulják meg a dalt is, de óvodáskorban az emlékezetben tárolt tapasztalatok nehezen ellenőrizhetők. Zenében ugyanúgy, mint a szókinccsnél: az aktív anyag használatát megfigyelhetjük, de a passzív emlékezetét nem. A belső hallásból felidézhető, előhívható az ismert dallam. A gyermek általában sokkal többre emlékezik, mint amit énekel. Minél több dalt tanul meg, annál jobban fejlődik az emlékezete. Az óvodában nemcsak a dallamot kell megjegyezniük, hanem a szöveget, a játékszabályokat, a hozzátartozó mozgásokat is. Szerepcserénél emlékezniük kell arra, hogy kit választottak már sokszor, és kit választhatnak még. [6] A képzelet a már meglévő ismeretek, tapasztalatok emlékeiből rak össze újszerű, esetleg a valóságostól eltérő képet. A gyermek szerep közben átéli azt, ami talán nem is történt meg, „csak úgy teszünk”,

mintha valós lenne. Minél fogékonyabb és színesebb a gyermek képzelete, annál nagyobb örömet szerez neki a megszemélyesítés. A zenehallgatás közben saját élményei alapján minden gyermeknél más képzettársítás jelenik meg. A képzelet színessége nélkül nincs művészi átélés, csak a hangingerek tárgyilagos érzékelése, észlelése. Fantázia nélkül a zenéből elmarad az összefüggés, az arány, a dinamika szépségének és harmóniájának élvezete. [7] A gyermek zenei alkotókedvének a belső hallás és a képzelet az alapja. Az addig ismert sok dallamból, játékformából, ritmusból kedvet kap arra, hogy kitaláljon maga is egy-egy dallamot, először csak spontán, a saját kedvére, később buzdításra, mások örömeire is. Ez fejleszti a problémamegoldó gondolkodást is, például, mikor énekelve lehet köszönni, egymás nevét énekelni, mondókára dallamot kitalálni. Figyelnie kell, mit énekeltek már a többiek, mert ha tud, neki más dallamot kell a szöveghez kitalálni. [8] A zene feloldja az indulatokat is, hat a gyermek akaratának fejlődésére. A gyermek visszaemlékezik a játék örömeire, arra vágyik, hogy újból átélhesse azt. Maguktól elkezdik játszani, vagy megkérlik az óvodapedagógust, hogy azt játsszák. A játékszabályok elfogadása, a térforma betartása, az egyforma hangmagasság, a tiszta éneklés elérése a gyermek akaratát, önfegyelmét sokféleképpen formálja. A gyermekek igen különbözőek, akaratuk csiszolására vagy megerősítésére számtalan lehetőség kínálkozik a zenei nevelés közben. [9] A gyermek képességeinek folyamatos fejlesztésében a nevelési területek közötti kapcsolatot a gyermeket érő sokféle hatás együttese jelenti. A téma azonosága csak alkalmanként jelent kapcsolatot, nem szorítkozhat arra, hogy körtét rajzolunk, körtéről énekelünk, körtéről beszélünk. Segítő eszköz lehet egy vers vagy egy művészeti festmény az énekléshez. Az igazi kapcsolatot sokféle hatásra alakuló személyiségjegyek összessége jelenti. [10] *„A zenei nevelés az irodalommal, az anyanyelvi neveléssel van a legszorosabb kapcsolatban. A mondókák, dalok szövegének hanglejtését, ritmusát, hangsúlyait pontosan követi a gyermekdal. Az ismétlődő mozdulatok által lelassított szavak a szép és pontos kiejtésre serkentenek, és az örömteli játékban a sokszori ismétlés sem fárasztó. Az új szavak a szókincset bővítik, a mozgással egybekötött cselekvések a szavak pontos megértését segítik. A képzelet, a fantázia a költői képeket, mesefigurákat színesíti.”* (Forrai, 2009:13) [11] Az óvodai zenei nevelés legkomplexebb eszköze az énekes játék. A szocializációt is elősegíti, amikor mindent egyszerre csinálunk, egy időben, egyforma mozgással. Ennek morális és művészi hatása, öröme a társas kapcsolatok fejlődésében is érvényesül. Egy mosoly, gesztus, egy szerepválasztás is elég a kapcsolatfelvételre, nem kell szóval kifejezni egymás iránti érdeklődésünket. A csoporthoz tartozás biztonságos érzése, az egyéni felelősség a közös éneklésért, szép mozgásért, növeli a gyermek kapcsolatigényét. [12] A testi fejlődést is természetes módon segíti az énekes játék. A zene lüktetése hat a koordinált mozgásra, az énekléstől nő a légzőkapacitás; a lüktetés, a folyamatosság szabályozott mozgást igényel. A laza, de rugalmas járás, tapsolás, játékos mozdulatok a gyermek egyensúlyérzetét fejlesztik. A zenére tornászás is ilyen pozitív kapcsolatot jelent, ott az esztétikus testmozgás a fontos, a zene annak segítője. [13]

A Kodály által képviselt zenepedagógiai koncepció az 1920-as években megjelenő, illetve már ekkorra kiforrott zenepedagógiai koncepciókhoz – Émile Jaques-Dalcroze és Fritz Jöde zenepedagógusok tevékenysége – hasonlóan egyfajta reform zenepedagógiaként értelmezhető, és nemcsak a reformpedagógiai mozgalomhoz, de azon belül a századelőn különösen elterjedt művészpédagógiai irányzatokhoz is kapcsolható. Ezt a következő érvekre alapozzuk:

- Kodály zenepedagógiája az iskolai zenei nevelés gyakorlatának teljes megújítására törekszik, akárcsak a reformpedagógiai koncepciók, iskolakísérletek többségében, az egyes tantárgyak, illetve tantárgyterületek esetében látható, az ének tantárgy iskolai tanításban betöltött szerepének megújítására törekszik (zenei nevelés mindennap)

- Kodály és munkatársai pedagógiai műveire, valamint az újonnan összeállított tankönyvekre alapozva megújul az énekórák tananyaga, kidolgozásra kerül Kodály elképzelései nyomán egy új, az említett tananyag elsajátítását segítő módszer. Kodály zenepedagógiai felfogása beleilleszhető a kor reformpedagógiai irányzataiba.

A zene, és a zenei nevelés hat a kisgyermek általános fejlődésére, érzelmi életére, értelmi képességeinek alakulására, társas magatartására. Jellegéből adódóan rendkívül alkalmas a gyermek komplex személyiségének hatékony formálására, így lehetővé téve, hogy érzelmileg gazdag, boldog emberré válhasson. Ugyanakkor úgy véljük, hogy szükséges a Kodályi reformok alapján kidolgozott zeneoktatási gyakorlat újra értelmezésére. Ezt a következőkre alapozzuk:

- Bár Kodály nemzetnevelő koncepciójának egyik legfontosabb alaptétele a zenével való teljes embernevelés gondolata, egyre inkább azzal kell szembesülnünk, hogy a mai oktatáspolitikai csaknem zene nélkül képzelel el az ifjúság nevelését. A heti egy énekórára lecsökkent zenei nevelés az iskolákban továbbra is veszélyben forog, mert bizonyos döntéshozók véleménye alapján – Kodály szellemi örökségét megcsúfolva – a gyerekek állítólagos túlterheltségén a művészeti órák további csökkentésével lehet csak segíteni. Érdemes megfigyelni, hogy a zenei tanórák visszaszorítása mellett a humán jellegű órák, mint a magyar irodalom, történelem és a képzőművészetek is visszaszorulóban vannak. Ezen tantárgyak vesztesége különösen sajnálatos a zene szempontjából, mivel az említett tárgyak egyaránt kihatnak a zenei nevelés általános, illetve zenei pályára készítő tevékenységére is. A közoktatásban megvalósuló csökkenő óraszámoknak köszönhetően napjainkban már teljes generációk nőnek fel úgy, hogy csak töredékes és igencsak hiányos ismereteket kapnak a zene területén, és ennek „köszönhetően” nem alakul ki egészséges viszonyuk a zenével, így azt felnőttkorukban sem értelmezni, sem értékelni nem tudják igazán. Bár a Kodály-koncepció értéke a hatékonysága világviszonylatban is bizonyítottan tekinthető, ennek ellenére a magyar szakmai körökben gyakran felüti fejét a kételkedés és a Kodály elleni kritika hangja. Ezzel kapcsolatban komoly fordulópontot jelentett Tóth Anna 1996-ban a Népszabadság hasábjain megjelent kritikai hangvételű cikke, amelyben a Kodály-koncepció idejétmúltságát és zenepedagógiai csődjét fejtegeti az oktatásban tapasztalható válságjelenségeken keresztül.⁴ A zenetanárok jelentős része a zene-tanítással kapcsolatban a hagyományokról, a jeles elődökről, a szépen éneklő kórusokról, az éneklés összetartó erejéről szólnak, de ezzel az eljárással a társadalmi igényeket, elvárásokat és változásokat figyelmen kívül hagyják.

A népzene kutatását, a dalok rendszerezésének és közreadásának tudományos alapjait Kodály teremtette meg, és ez eredményezte azt a máig ható paradigmaváltást, hogy a zenei nevelés alapját a magyar népdal, és gyermekdal adja. A II. világháború előtt a társadalmi osztályok közötti különbségek különösen erősek voltak Magyarországon. Ennek eredményeként a paraszti zene nem lehetett a művészi zene tárgya, az kizárólag csak a paraszti közösségeken belül fejthette ki hatását. A központi zenei nevelés gerincét a német alapú C-dúr központú zenei gondolkodás jelentette. A tananyag jelentős részét a legmerevebb zeneietlen tandalok és gyakorlatok adták, amelyek a germán oktatási rendszer alapján kerültek átvételre. Az elavult zenepedagógia kizárólag az „elit” zenei nevelésére fektetett nagy hangsúlyt, ezzel szemben a szélesebb társadalmi rétegek számára a magas színvonalú zeneoktatás elérhetetlen maradt. Kodály ezt számos alkalommal kifejtette: „*neveltünk zenei elitet, de elfelejtettünk közönséget nevelni hozzá*”. (Kodály 1937:73) [14] A korábbi korok zenei életére Magyarországon a párhuzamosan létező egymástól elszigetelten működő zenei csoportok voltak jellemzők. Míg a klasszikus zene hívei és művelői alkották a legvékonyabb réteget, addig a társadalom nagy

⁴ Tóth Anna: „Saját ballagásukon sem énekelnek a diákok”: Népszabadság 1996. július 18

részét azok tették ki, akik a cigányság által játszott népies műzenét, illetve a parasztság által őrzött régi népdalkincset ismerték. Kodály egyik legfontosabb céljának a magyar paraszti zenekultúra felfedezését és az oktatásba való beemelését tekintette. Ez különösen fontos volt, hiszen a századfordulón az iparosítás és a társadalmi szerkezet átalakulása nyomán bekövetkező hatalmas változások eredményeként az addig zárt paraszti zenekultúra visszaszorulóban volt. Ezt próbálta Kodály kiküszöbölni azzal, hogy a népi zenekultúrát és anyanyelvet beemelte a központi zeneoktatásba és ily módon a városi környezetben felnövekvő nemzedékek sokaságával ismertette meg a magyar zenei örökséget. Eleinte Kodály Bartókkal karöltve utazásaik során csak elveszett régi dallamokat gyűjtöttek, majd felfedezve a népdalokban, a falusi kultúrában rejlő értéket és friss életerőt, feltették az életüket egy a népi kultúrából újjászülető művelt Magyarország megteremtésére.

Kodály elképzeléseinek megvalósításában sokat segített az a tény, hogy a II. világháborút követően a szovjet birodalom támogatását élvező új politikai rendszer ösztönözte a zenei reformokat. A korabeli „munkás-paraszt” érdekeket mindenekelőtt szem előtt tartó politikai retorika örömmel támogatta egy olyan zenepedagógiai koncepciót, amelynek alapját a népi kultúra és zene alkotta. Ha a Kodály-módszert reformpedagógiaként értelmezzük, adódik a lehetőség annak tovább gondolására, fejlesztésére a mai megváltozott társadalmi viszonyokhoz alkalmazkodó alkalmazási lehetőségeinek a kidolgozására. Ebben a felfogásban a Kodály reformokat nem tekinthetjük lezártnak és befejezettnek.

Az óvodai dalhasználatra fókuszáló vizsgálat célja

A vizsgálat célja

A fentiekben összefoglalt gondolatok szellemében célként fogalmaztuk meg a vizsgálat során, hogy feltérképezzük Magyarország óvodáinak jelenlegi helyzetét abból a szempontból, hogy a napi gyakorlatban milyen módon és milyen szempontok alapján választják ki az énekelt dalanyagokat, különös tekintettel a mai magyar óvodákban általánosan elfogadott és alkalmazott Forrai Katalin nevével fémjelzett módszertanra és szöveggyűjteményre összpontosítva. További fontos kérdés volt számunkra, hogy a jelenleg használt gyűjtemény, mely mára már mintegy 20 kiadást élt meg, jelenlegi formájában is alkalmas-e még teljes mértékben a mai magyar óvodai zenei neveléshez szöveggyűjteményként, vagy a pedagógusok igénylik-e újabb, más dalokat is tartalmazó gyűjtemények megjelenését.

A vizsgálati minta

A vizsgálat alanyaiként gyakorló óvodapedagógusokat kerestünk meg. Az önkitöltős kérdőívet online formában terjesztettük. A megszólítás két irányban történt. Egyrészt a közösségi média segítségével, óvodapedagógusokat tömörítő fórumokon. Másrészt a Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Karának volt hallgatóit kerestük meg és kértük fel a válaszadásra. A kérdőívet végül 103 pedagógus töltötte ki (N=103)

A vizsgálat kutatási módszere és menete

Jelen tanulmány a továbbiakban egy kérdőíves felmérést mutat be, valamint a kérdésekre adott válaszokat, megfogalmazott véleményeket és az ezek elemzéséből levonható következtetéseket. A kérdőív 5 háttérvizsgálatra irányuló felvezető kérdést tartalmazott és 7 olyan kérdést, melyek tartalma a vizsgálati kérdések alapját képezték és a releváns eredmények elérését, kimutatását segítették és a már említett szöveggyűjtemény használatára vonatkozott. A kutatási cél meghatározása során felmerült kérdések:

K1: Milyen gyakorisággal használják az óvodákban Forrai Katalin: Ének az óvodában kiadványát.

K2: A kiadvány mely részét használja munkája során (módszertani rész, mondókák, népi játékok, műdalok)

K3: Szükségét érzi-e, hogy a Forrai kiadványhoz képest változások, bővítések történjenek? A felmérés 2022 tavaszán valósult meg, magyarországi óvodapedagógusok bevonásával. A vizsgálat kérdőíves módszerrel, írásos kitöltés formájában történt. Az önkitöltéses kérdőívet (Google Docs) online lehetett kitölteni, melyet az alábbi linken volt lehetőség: docs.google.com/forms/d/1kVDo4-hTLEUH_reB7yM25GAnjzJwIJBsTFpD78OTL0A/edit

A vizsgálat háttéradatai

A kutatás a háttéradatok rögzítésével, a vizsgálatba bevont személyek adatfelvételével vette kezdetét. A kérdések a válaszadók nemére, életkorára, munkahelyének országon belüli elhelyezkedésére, településének típusára vonatkoztak, valamint az óvodapedagógus munkában eltöltött éveire. A válaszadók (N=103) aránya a nemek tekintetében a következőképpen alakult: 102 (99%) nő és 1 (1%) férfi.

1. táblázat: A válaszadók korosztály szerinti megoszlása (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)

60 év feletti	6,8% (7)
50-60 év közötti	24,3% (25)
40-50 év közötti	23,3% (24)
30-40 év közötti	16,5% (17)
20-30 év közötti	29,1% (30)

2. táblázat: A munkahely megyék szerinti elhelyezkedése (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)

Győr-Moson-Sopron	36,9% (38)
Egyéb (határon kívüli)	13,6% (14)
Komárom-Esztergom	11,7% (12)
Vas	11,7% (12)
Pest	8,7% (9)
Veszprém	5,8% (6)
Budapest	4,9% (5)
Zala	2,9% (3)
Borsod-Abaúj-Zemplén	1,9% (2)
Fejér	1% (1)
Tolna	1% (1)

3. táblázat: A válaszadók munkahelyének település típusa (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)

Város	35,9% (37)
Falu	27,2% (28)
Község	19,4% (20)
Megyeszékhely	11,7% (12)
Főváros	5,8% (6)

4. táblázat: Hány éve dolgozik óvodapedagógusként? (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)

15-20 éve	36,9% (38)
1-5 éve	36,9% (38)
5-10 éve	13,6% (14)
10-15 éve	7,8% (8)

Nyugdíjas vagyok	4,9% (5)
------------------	----------

A vizsgálat eredményeinek a bemutatása

1. vizsgálati kérdés: *Óvodai zenei nevelés során használja-e Forrai Katalin: Ének az óvodában könyvét?*

A megkérdezettek 99 százaléka (102 reszpodens) használja, míg 1 százaléka (1 személy) nem használja Forrai Katalin: Ének az óvodában könyvét. Tehát kijelenthető, hogy a mai magyar óvodai zenei nevelésben Forrai Katalin: Ének az óvodában kiadványa alapvető mű. Az óvodák túlnyomó többsége ismeri és használja.

2. vizsgálati kérdés: *Ha igen, milyen gyakorisággal?*

A válaszadók közül 40,8% (42) hetente többször, 25,2% (26) napi rendszerességgel, 12,6% (13) havonta többször, 10,7% (11) hetente egyszer, 8,7% (9) alkalmanként, 1,9% (2) havonta egyszer használja a gyűjteményt.

5. táblázat: *Milyen gyakorisággal használja? (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)*

Hetente többször	40,8% (42)
Napi rendszerességgel	25,2% (26)
Havonta többször	12,6% (13)
Hetente egyszer	10,7% (11)
Alkalmanként	8,7% (9)
Havonta egyszer	1,9% (2)

A megkérdezettek válaszai alapján megállapítható, hogy legnagyobb százalékban (40,8%) hetente többször is kézbe veszik a vizsgálat alapját képező kiadványt, sőt ha összeadjuk a hetente több alkalommal és a napi rendszerességgel a kiadványt használók arányát, látható, hogy a válaszadók két harmada, pontosan 66% válaszolta, hogy az óvodai mindennapokat áthatja a fent nevezett gyűjtemény.

3. vizsgálati kérdés: *A kiadvány mely részét használja munkája során?*

Módszertani rész, mondókák, népi játékok gyűjteménye, műdalok.

A válaszadók 4 fokozatú Likert skála segítségével válaszoltak.

1: Egyáltalán nem, 4: teljes mértékben

6. táblázat: *Módszertani rész (N=95) (Forrás: saját szerkesztés)*

1.	18,9% (18)
2.	15,8% (15)
3.	29,5% (28)
4.	35,8% (34)

7. táblázat: *Mondókák (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)*

1.	2,9% (3)
2.	14,6% (15)
3.	23,3% (24)
4.	59,2% (61)

8. táblázat: *Népi játékok gyűjteménye (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)*

1.	1% (1)
2.	6,8% (7)

3.	22,4% (23)
4.	69,9% (72)

9. táblázat: *Műdalok (N=103) (Forrás: saját szerkesztés)*

1.	3,9% (4)
2.	22,3% (23)
3.	38,8% (40)
4.	35% (36)

A kapott adatok arra engednek következtetni, hogy az óvodapedagógusok a vizsgált gyűjteménynek leginkább a népi játékok gyűjtemény részét (69,9%), valamint a mondókák részét (59,2%) tudják alkalmazni, ugyanakkor a módszertani részt, valamint a műdalok gyűjteményt kevesebbet használják (35,8%, illetve 35%).

4. vizsgálati kérdés: *Szükségét érzi-e a Forrai könyv dalgyűjteményén kívül máshonnan is kiegészíteni meglévő zenei ismereteit?*

Igen: 97,1% (100)

Nem: 2,9% (3)

A kapott válaszok nagyon egyértelműen mutatnak abba az irányba, hogy noha a gyűjtemény létjogosultságát, értékét, használhatóságát alig vitatja valaki, mégis a mai óvodai zenei nevelés gyakorlatában szükségét látják az óvodapedagógusok, hogy ismereteiket más forrásból is kiegészítsék.

5. vizsgálati kérdés: *A Forrai könyvön kívül honnan szerzi ismereteit, dalanyagait? Több válasz is lehetséges.*

10. táblázat: *A Forrai könyvön kívül honnan szerzi ismereteit, dalanyagait? (Forrás: saját szerkesztés)*

Internet	96,1% (99)
Kollégáktól	70,9% (73)
Rendezvények, programok	52,4% (54)
Egyéb	19,4% (20)
Könyvtár	16,5% (17)
Táncház	10,7% (11)

A kapott válaszok alátámasztják a vonatkozó méréseket (Sipos és mtsai 2015) [24], melyek szerint mai életforma, a digitalizáció, az információk áramlásának és megosztásának formái megkövetelik a csoportmédia gyakori és intenzív használatát. ezt igazolja az internet kiugró, (96,1%) alkalmazása.

6. vizsgálati kérdés: *Szükségét érzi-e, hogy a Forrai kiadvány DALGYŰJTEMÉNYÉNEK részén változások, bővítések történjenek?*

Igen, szívesen használnék bővített, korszerűsített kiadványt: 77,7% (80)

Nem, a jelenlegi dalgyűjtemény tökéletesen megfelel számomra: 22,3% (23)

7. vizsgálati kérdés: *Kérem, válaszát indokolja röviden!*

Erre a kérdésre a 103 kitöltő közül 101 személy adott választ. A kifejtett vélemények, nézetek között más-más szempont állt a középpontban. **Ezeket összevetve megállapítható, hogy a válaszadók döntő többségben jó alapnak tartják a kiadványt, arra jelentős mértékben építenek, de szükségét érzik annak tartalmát kiegészíteni más gyűjteményekből is és igényt tartanak egy újabb, bővített, modernizált módszertani ismereteket és dalokat**

tartalmazó gyűjteményre. A feltüntetett szempontokat, nézőpontokat többek között a következő gondolatokkal indokolták meg (válogatás):

„Alapjában jó gyűjtemény, de elrepült felette az idő, jó lenne korszerűsíteni, de csak tiszta forrásból. Bővítés is szükséges lenne szerintem.”

„A gyerek nem feltétlenül vevők ezekre a dalokra, vegyes csoportban meglehetősen nehéz mindig újat nyújtani, ha csak ezt a kiadványt használom.”

„Hamar kinőttem a gyűjteményt, máshonnan is keresek dalokat, jó lenne ezt egy helyen megtalálni. Másrészt sok a hiba az újabb kiadásokban.”

„Egy alapnak nagyon jó, de természetesen csak annak. Módszertani része bizonyára frissíthető lehet. Rengeteg jó egyéb kiadvány jelent meg az utóbbi években, melyeket együttesen lehet használni az adott csoportra, óvónőre alkalmazva.”

„A jelenleg felnövekvő gyermekeknél családból hozott kultúra, a nevelési kultúra változása miatt, valamint egyre több gyermekek küzd magatartási, tanulási, beilleszkedési vagy más speciális részképesség zavarral, melyre az évtizedekkel ezelőtti módszer már nem releváns.”

„Úgy gondolom, hogy több forrásból kell táplálkozni. Vannak a Forrai könyvnek jó és kevésbé jó dolgai. Nem árt, ha máshonnan is frissítem tudásom. Így a jelenlegi kiadvány szerintem megfelel, hiszen azt kiegészítem.”

„Szerintem nem a Forrai féle könyvet kellene bővíteni, az úgy jó, ahogy van. Őrzi a hagyományokat. Inkább egy új különálló kötetet kellene összeállítani a Forrai mellé, ami igazodna a mai kor igényeihez is.”

„A magyar népi kultúra bővelkedik a népdal, népi mondóka és játék anyagban, s ennek csak egy kis töredéke, amit Forrai Katalin gyűjteményéből megismertethetünk a gyermekekkel.”

„Szükség lenne a dalok bővítésére, unalmas mindig ugyan azokat a dalokat énekelni éveken keresztül. Éppen ezért használok sok más forrást a Forrai könyv mellett.”

„Úgy gondolom a Forrai könyv nagymértékben hasznosíthatóbb lenne, ha korszerűsítve lenne. Különösen új, korszerű módszertani eszközöket kellene tartalmazna.”

„Haladnunk kell a korról, Kati néni hiába alkotott maradandót, már 2022 van, jó lenne, ha más gyűjtemények is a rendelkezésre állnának.”

„Szeretném bővíteni a dal- és mondóka tárat, érdekelnek a modern, újszerű módszertani elméletek.”

8. vizsgálati kérdés: *Ha a fentiekre igennel, milyen jellegű kiadványt fogadna szívesen? pl. korszerű elméleti – módszertani rész megújult, kibővített dal és mondóka-gyűjtemény évkör szerint szerkesztett dal és népijáték-gyűjtemény.*

Erre a kérdésre a 103 válaszadó közül 86 személy indokolta meg az előző kérdésben adott válaszát, vagyis hogy fontosnak tartaná a kiadvány módszertani megújulását, a dalgyűjtemény kibővítését, vagy az újabb, évkör szerinti csoportosítást, rendezést. Ezeket összevetve megállapítható, hogy a válaszadók az:

a.) módszertani megújulást, b.) kibővített dal és mondóka-gyűjteményt, c.) évkör szerint szerkesztett dal és népijáték-gyűjteményt, egyaránt kiemelték és fontosnak tartották.

A válaszokat összegezve, a 86 válaszadó közül a módszertani megújulást 35, a megújult, kibővített dalanyagot és mondóka-gyűjteményt 69, az évkör szerinti rendezést 38 válaszadó tartja fontosnak.

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásunk során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy az óvodapedagógusok nevelő munkáját elősegítené-e, egy mind módszertanában, mind dalanyagában kibővített és a mai kor

kihívásainak megfelelő zenei nevelési példatár. Vizsgálatunk kiindulópontjaként, Forrai Katalin: *Ének az óvodában* című műve szolgált, melyre az óvodai zenei nevelés alapjaként tekintettünk. Esetünkben három kutatási kérdés merült fel, ezek alapján elemeztük és összegeztük az eredményeket:

K1: Milyen gyakorisággal használják az óvodákban Forrai Katalin: *Ének az óvodában* kiadványát?

K2: A kiadvány mely részét használja munkája során (módszertani rész, mondókák, népi játékok, műdalok)?

K3: Szükségét érzi-e, hogy a Forrai kiadványhoz képest változások, bővítések történjenek?

A válaszokból az alábbi következtetést vontuk le:

V1: A megkérdezettek 99%-a használja Forrai Katalin: *Ének az óvodában* című kiadványát, és a válaszadók 66%-ának áthatja az óvodai mindennapjait ez a gyűjtemény. Megállapíthatjuk, hogy ez a könyv, napjainkban is az óvodai zenei nevelés alapját képezi.

V2: A megkérdezett óvodapedagógusok közel kétharmada a kiadvány „népi játékok” részét, közel 60%-a pedig a „mondókák” részt használja leginkább. A módszertani valamint a „műdalok” részt jóval kevesebben használják.

V3: Amint azt a válaszokból megtudhattuk, a megkérdezett óvodapedagógusok nagyon jó alapnak tartják a fent említett könyvet, de nagytöbbségük kiegészíti a mindennapi zenei nevelés során más kiadványokban található, és főleg az internet segítségével fellelhető dalanyaggal. Vitathatatlan a Forrai könyv létjogosultsága az óvodai mindennapokban, de a mai kor kihívásainak már nem felel meg száz százalékban.

A vizsgálati kérdésekre kapott válaszok, ill. a kvantitatív mutatók összegzése alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Forrai Katalin által közel 50 éve írt könyv kibővítése nagyban segítené az óvodapedagógusok munkáját. Noha első megjelenése óta számos kiadást és átdolgozást ért meg, a kiadvány jellege, a gyűjtemény összetétele nem változott meg számottevően és éppen ezért nem követte az első megjelenés óta eltelt évtizedek változásait (felgyorsult világ, digitalizáció, más családi berendezkedés, a gyermekek érdeklődése).

BEFEJEZÉS

Kutastásunkban arra a kérdésre kerestünk választ, hogy a jelenleg alkalmazott óvodai énekzenei nevelés módszertanához szervesen illeszkedő Forrai Katalin: *Ének az óvodában* kiadvány dalanyaga jelenlegi formájában milyen szinten képes betölteni szerepét a XXI. századi óvodákban. A vizsgálódás eredményei rámutattak, hogy noha a kiadvány még mindig alapműve az óvodai ének-zene foglalkozásoknak, a pedagógusok igényt tartanak egy kibővített kiadványra. **Kutastásunk pilot kutatásnak tekinthető, melynek folytatásaként, egy jóval szélesebb körű és az óvodák jelenlegi helyzetét és igényeit jobban kielégítő dalgyűjteménnyel kívánjuk segíteni az óvodapedagógusok gyakorlati nevelő tevékenységét.**

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] DÖMÖTÖR T., HOPPÁL M.: *Magyar néprajz VI. Népzene, néptánc, népi játék*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1990
- [2-13] FORRAI K.: *Ének az óvodában*. Budapest: Editio Musica, 2009
- [14] KODÁLY Z.: „*Vidéki város zeneélete (1937)*” In: *Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc*. Budapest: Argumentum Kiadó, 2007. 71-74 p.

- [15-17] KODÁLY Z.: *Zene az óvodában*. Budapest: Zeneműkiadó, 1941
- [18] KODÁLY Z.: *A zene mindenkié*. Budapest: Zeneműkiadó, 1954
- [19] MÉSZÁROS I.: *Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada*. Budapest: Közgazdasági és jogi könyvkiadó, 1988
- [23] SÁNDOR F. szerk.: *Zenei nevelés Magyarországon*. Budapest: Zenekiadó Vállalat, 1964
- [24] SIPOS A. M., VARGA K., EGERVÁRI D.: *Net! Mindenekfelett?* 267. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2015
- [25] WARGHA I.: *Terv a kisdédóvó intézetek terjesztése iránt a két magyar hazában*. Pest. 1843